

... IN KJE STE PREŽIVEL DOPUST, GOSPOD MINISTER?

Tako vprašanje sem pred leti prebrala v enem izmed dnevnih časopisov. Podobne oblike slišimo tudi na radiu in televiziji ter v javnih nastopih: Poslanec Janez Novak, ste sodelovali na vseh sejah?

Dober dan, gospa, boste sklenila dodatno zdravstveno zavarovanje? Gospa predsednica, ste pričakovala tak odziv?

Verjetno ste že ugotovili, da gre v zgornjih primerih za **polvikanje**, tudi polovično vikanje oziroma pogovorno vikanje.

V slovenščini so meje med tikanjem in vikanjem precej jasne.

Pri **tikanju** uporabimo 2. osebo ednine:

Alenka, odgovori mi na zastavljeno vprašanje.

Pri **vikanju** uporabimo 2. osebo množine moškega spola:

Gospod doktor, prosim, pošljite me k specialistu.

Z vikanjem oziroma tikanjem izražamo medsebojna in generacijska razmerja ter prijateljske odnose, vikanje pa je razumljeno tudi kot izraz spoštovanja.

Začetki vikanja segajo verjetno v srednji vek, saj vikanja ni v Svetem pisnu, vikali se niso niti stari Rimljani in Grki, ni ga v epih, pesmih in tragedijah. Vikal pa je v srednjem veku vitez svojega kralja, vikanje je bilo tudi med duhovščino. Poznajo ga vsi indoevropski jeziki, če imajo glagolske oblike za osebe, spole in števila. Le Angleži ga nimajo in zato za izraze spoštovanja uporabljajo druge oblike.

KAJ JE POLVIKANJE?

Polvikanje je pogovorna oblika vikanja, pri katerem sta deležnik in pridevnik v povedku v ednini in se spreminjata glede na spol ogovorjenega. V slovenskem jezikoslovju je znano že iz slovnice Kraynska grammatika Marka Pohlina iz leta 1768.

Slišimo ga povsod. Polvikanje odkrije spol ogovorjenega, uporablja pa se tako v manj formalnem govoru kot uradnem ubesedovanju. Včasih ljudje želijo s polvikanjem ustvariti neko vmesno različico med popolnoma uradnim in prijateljskim naslavljanjem. Nekateri ga utemeljujejo s tem, da je za žensko vikanje diskriminatorno, saj jo naslavljamo z moškim spolom. Polvikanje se kot posebna oblika vljudnega govora naslovnika v slovenščini pojavi že konec 16. stoletja.

Obe obliki polvikanja, za ženski in moški spol, sta slovnično nepravilni in nista usklajeni s Slovenskim pravopisom, čeprav ju pogosto slišimo in beremo v množičnih obdilih, v katerih bi moral biti zborni oziroma knjižni pogovorni jezik. To potrjuje tudi Kopitarjeva normativna prepoved polvikanja, ki se je popolnoma uveljavila že v 19. stoletju.

Primerneje je upoštevati pravila za tikanje oziroma vikanje in se polvikanju, predvsem v zapisanih besedilih, izogniti.

Zgornji primeri se torej pravilno glasijo:

Poslanec Janez Novak, ste **sodelovali** na vseh sejah?

Dober dan, gospa, boste **sklenili** dodatno zdravstveno zavarovanje?

Gospa predsednica, ste **pričakovali** tak odziv?

Polovično vikanje je napačno in je znak govorničeve nedoslednosti, zato se mu izognimo.

Novinar, ki je zastavil naslovno vprašanje, bi moral vprašati tako: **In kje ste preživeli dopust, gospod minister?**

P. S. Govorimo o razmerjih spoštovanja, zato naj opozorim še na najpogostejšo napako, ki se pojavlja pri naslavljanju. Narobe je, če nagovorimo le Spoštovana, brez imena in priimka ali samo brez priimka. Če pa uporabimo obliko Spoštovani, spol ni pomemben.

Spoštovana Ana Novak! ali Spoštovani!

NE: Spoštovana!

ČINI V SLOVENSKE VOJSKI IN NATU

Nobenega dvoma ni, da vsi dobro poznamo čine v Slovenski vojski, vendar se ob primerjavi činov različnih vojsk, podpisovanju dokumentov ali pri primerjem predstavljanju ob nalogah v okviru Nata srečujemo z različnimi nazivi in kategorijami. Pri iskanju prevodnih ustreznic moramo dobro preučiti hierarhično lestvico tako v svoji vojski kot vojski države, ki jo obravnavamo.

Za lažjo primerljivost in enotnejšo uporabo činov vojaških oseb v okviru Zaveznštva so v Natu sprejeli standardizacijski dogovor 2116(6) – NATO Codes for Grades of Military Personnel, ki za častniške čine uvaja oznake od OF-1 do OF-10 (angl. officers) ter za vojake in podčastnike oznake od OR-1 do OR-9 (angl. other ranks), s katerimi naj bi bilo mogoče poimenovati vse vojaške osebe. Če pogledamo Nato-ve primerjalne tabele, opazimo zlasti pri podčastniških činih, da veliko držav ob eno oznako uvršča več nacionalnih činov.

V ameriški vojski imata na primer Master Sergeant in First Sergeant oznako OR-8, vendar imajo čin First Sergeant le četni podčastniki. Po prenehanju opravljanja dolžnosti imajo pripadniki ponovno čin Master Sergeant, razen če ne napredujejo v višji čin. Podobno razmerje je pri Sergeant Major in Command Sergeant Major, ki sta po Natu uvrščena v OR-9. Čin Command Sergeant Major imajo tisti, ki so na voditeljski dolžnosti, na primer bataljonski ali brigadni podčastnik.

Koncept pri podčastniških činih v Slovenski vojski je podoben, vendar ni tako jasnih meja. Pogosto je vrsta nalog tista, ki v razponu činov opredeljuje njihovo primerljivost. Višji štabni vodnik in praporščak po Natovem standardu spadata v kategorijo OR-8, vendar se prvi čin običajno uporablja za štabne, drugi pa za voditeljske dolžnosti. Dolžnost četnega podčastnika v SV naj bi se opravljal v činu praporščak, dolžnost bataljonskega podčastnika v činu višji praporščak, dolžnost brigadnega podčastnika pa v činu štabni praporščak. Čin višji štabni praporščak naj bi imeli le pripadniki na dolžnosti glavnega podčastnika SV in glavnega podčastnika CVŠ, v resnici pa štabne dolžnosti opravljajo tudi pripadniki s činom praporščak in višji praporščak. Podčastniki, ki so uvrščeni v isto skupino, so si po pristojnostih zelo blizu ali celo enakovredni, le da ima pripadnik z višjim činom daljši delovni staž.

Pri iskanju ustreznice za višje podčastniške čine je treba najprej preveriti, ali gre za voditeljsko ali štabno dolžnost. Naslednji korak je opredelitev ravni delovanja. Na splošno bi lahko rekli, da je OR-8 na ravni čete (četni podčastnik), OR-9 pa na ravni bataljona in višje (tako voditeljske kot štabne dolžnosti). Ko rešimo ti dve vprašanji, je določitev ustreznice lažja.

Drugim podčastniškim činom hitreje najdemo ustreznico, vsaj za ameriško vojsko. Štabni vodnik je uvrščen v OR-7, kar ustreza činu Sergeant First Class. Višji vodnik je uvrščen v skupino OR-6, kar ustreza činu Staff Sergeant. Vodnik je uvrščen v skupino OR-5, kar ustreza činu Sergeant.

V naslednjem prispevku bomo predstavili še nekaj razmišljanj o častniških činih. Na primer o činu brigadir v SV in o njegovi primerljivosti z drugimi vojskami je bilo že kar nekaj razprav.

Mateja Švab,
Janko Berlogar